

Gordana Mršić*
Gordana Bartolin Vojta**

ZAMJENA KAZNE ZATVORA RADOM ZA OPĆE DOBRO

Sažetak

Rad za opće dobro (članak 55 Kaznenog zakona) jedna je od vrsta kazni koja se izriče kao zamjena za kaznu zatvora ili novčanu kaznu. Suvremeno kazneno pravo, ukazujući na negativno djelovanje kratkotrajnih kazni zatvora, nastoji ograničiti njihovu primjenu propisivanjem alternativnih rješenja od kojih je upravo rad za opće dobro način ispunjenja moralnog duga počinitelja prema društvu. Naime, tom je sankcijom osuđeniku omogućeno da ne napušta svoju sredinu, ne ostaje bez radnog mjesta i dobrovoljno prihvati obvezu da u slobodnom vremenu odradi sudskom odlukom utvrđenu radnu obvezu i daje koristan doprinos društvenom životu. U članku se opisuju zakonske pretpostavke za izricanje kazne, prava i obveze te posljedice koje nastaju u slučaju neizvršenja rada za opće dobro krivnjom osuđenika. Istaknuta je i mogućnost određenja zaštitnog nadzora uz rad za opće dobro, kada sud ocijeni da je osuđeniku potrebna pomoć, a koja se temelji na pojedinačnom programu postupanja izrađenom od strane tijela nadležnog za probaciju, kako počinitelj ubuduće ne bi činio kaznena djela te kako bi se lakše uključio u društvo kao njegov koristan član.

Ključne riječi: kazna zatvora, rad za opće dobro, zaštitni nadzor, tijelo za probaciju, probacijski službenik

1. Uvodne napomene

Temeljni problem, koji se nastoji koliko je najviše objektivno moguće riješiti, odnosi se na novi pristup prema počinitelju kaznenog djela u stadiju izvršavanja kazne odnosno zamjene kazne zatvora radom za opće dobro kako je to propisano odredbom članka 55 Kaznenog zakona („Narodne novine”, br. 125/11, 144/12, 56/15i 61/15-isp. – u nastavku teksta: KZ). U tom se nastojanju glavna pozornost usmjerava na onaj dio problema zamjene kazne radom za opće dobro odnosno na određivanje načina izvršenja kazne u cilju ostvarenja svrhe kažnjavanja. Statistički podaci o sudskom izboru kazne nedvojbeno upućuju na zaključak da se taj izbor, iako se temelji na zakonom

* dr.sc. Gordana Mršić, Hrvatska gospodarska komora, gmrsic@hgk.hr

** Gordana Bartolin Vojta, dipl. iur., Libertas međunarodno sveučilište, gbartolin@libertas.hr

propisanim kaznama, može smatrati odlučivanjem u kojem, opravdano, pretežni utjecaj ima ne toliko propisana kazna za počinjeno kazneno djelo koliko individualizacija kazne u konkretnom slučaju, prema konkretnom počinitelju (Grozđanić, 1994: 54–55; Grozđanić, 2000; Statistička izvješća, 1998). Time se na temelju objektivnih, subjektivnih i subjektivno-objektivnih olakotnih i otegotnih okolnosti opća, okvirno propisana kazna za sve slučajeve počinjenja određenog kaznenog djela za koje je takva kazna propisana u zakonu, u svakom konkretnom slučaju oblikuje kao kazna koja je primjerena i koja odgovara svrsi kažnjavanja upravo za taj slučaj.

Valja pri raspravljanju o tom problemu imati u vidu i nedvojbenu činjenicu da se u povijesti kaznenog prava i kažnjavanja, uočava trajnost opisanog problema o kojemu su napisane brojne rasprave ne samo na području kaznenopravne znanosti već i kriminologije, penologije, filozofije, religije, psihologije, sociologije, pa i drugih znanosti i disciplina. Pri tome se kao središnje pitanje obrađuje svrha kažnjavanja (Cvitanović, 1999: 7).

Suvremene kazne i njihovo izvršavanje usuglašavaju se s općeprihvaćenim standardima o naravi i sadržaju kaznenopravnih sankcija u civiliziranom društvu vladavine prava i ostvarenju pravne države, s tendencijom ograničenja kratkotrajnih kazni zatvora zbog isticanja prigovora od strane znanosti, a i prakse, kako kratkotrajne kazne lišenja slobode ne opravdavaju ciljeve kaznene politike. Favoriziranje instituta zamjene kazne zatvora radom za opće dobro nužno je s obzirom na to da kratkotrajne kazne zatvora dovode do niza štetnih posljedica za osuđenog, jer se njezinom primjenom ne djeluje zastrašujuće za potencijalne počinitelje kaznenih djela niti se kratkotrajnim boravkom u ustanovi za izvršenje kazne zatvora omogućava uspješna resocijalizacija osuđenih osoba (Horvatić, 2003: 176; Novoselec, 2007: 388).

2. Sustav izvršavanja kazni u kaznenom zakonodavstvu

Sustav izvršavanja kazni u kaznenom zakonodavstvu predstavlja samo dio cjelokupnoga kaznenog sustava određenoga kaznenog prava. Problem izbora kazne i uopće kaznenopravnih sankcija i njihova izvršenja prema pripadnicima društva koji ne poštuju postavljene zabrane u ponašanju, trajno je prisutan u ljudskom društvu od početka njegovog postojanja do danas. Tijekom dugog, za naše spoznaje dostupnog povijesnog razvitka ljudskih zajednica, prije i nakon nastanka država, intenzitet tog problema varirao je s različitim pokušajima manje ili više uspješnim, za njegovo rješenje na zadovoljavajući način. No, sudeći po postignutim rezultatima u sprečavanju zabranjenog ponašanja, nije se učinilo puno. Nastojanja da se spriječi kriminalno ponašanje primjenom kazni ostala su manje ili više bezuspješna. Budući da je kriminalitet svakom društvu imanentna pojava koja ovisi o mnogim antropološkim i sociološkim čimbenicima, čije se postojanje i intenzitet ne može jednostavno eliminirati samo

primjenom kaznenopravne represije, to je potrebno iznaći bolji, učinkovitiji sadržaj i način reakcije koja se prisilno primjenjuje prema počiniteljima kaznenih djela. Za sada u nedostatku boljih načina reagiranja na zabranjena ponašanja, zahvati u slobodu ili imovinu počinitelja ostaju dominantna sankcija u funkcioniranju kaznenog prava.

Uvažavanjem i prožimanjem kriminalnopolitičkih i kriminoloških stajališta može se izgraditi cjelovito učenje o načinu izvršenja kazne, a kojim bi se proces odlučivanja o tome prebacio na znanstvene osnove bazirane na provjerenim dostignućima brojnih disciplina, posebno onih koji se bave problemima čovjeka, delinkventa i onih koji se bave počiniteljima kaznenih djela kojima su izrečene kazne, koje se analiziraju kao dio tzv. kaznene politike (Horvatić, 2003: 212). Problem sudskog izvršenja kazne jedan je od najsloženijih problema u suvremenoj znanosti kaznenog prava i to iz razloga što je postupak izbora kazne od strane suda i način njenog izvršenja u biti postupak prosuđivanja, ocjenjivanja i prognoziranja i kao takav je neizbježno i subjektivan, osoban, iracionalan, intuitivan. Tu se javlja problem kao i u cjelokupnom suvremenom kaznenom pravu, kako osigurati poštovanje zakonske linije kažnjavanja prilikom izvršenja kazne. Proturječnost koja nastaje iz različitog pristupa zakonodavca i suda pri ocjenjivanju djela i počinitelja te načina izvršenja kazne prema današnjem shvaćanju rješava se tako da se sudu daju ovlaštenja u određivanju izvršenja kazne da bi mogao apstraktnu propisanu kaznu dovesti u sklad s konkretnom društvenom opasnošću djela i počinitelja. Time dolaze do izražaja sudske ocjene i stavovi koji ne moraju biti u skladu sa zakonskim ciljevima kažnjavanja. Činjenica je da postoji uočljiva razlika između zakonske i sudske linije kažnjavanja do koje dolazi između ostalog i zbog toga jer sam zakon ne određuje značenje same ličnosti počinitelja kaznenog djela. U zakonu nisu dovoljno jasno razrađeni stavovi o ciljevima kažnjavanja i o njihovoj međusobnoj povezanosti, zbog čega je teško uspostaviti zakonski standardni kriterij za izbor kazne kao i to koja kazna u dovoljnoj mjeri odgovara krivnji počinitelja, potrebnoj represiji zbog pravednosti prema počinitelju i žrtvi kaznenog djela, zahtjevima resocijalizacije osuđene osobe itd.

3. Preventivne i retributivne mjere kaznene politike

Cilj je cjelokupne politike kažnjavanja preventivno i represivno djelovanje na počinitelje kaznenih djela, koje je neostvarivo bez kompromisa svih subjekata koji sudjeluju u njezinom kreiranju, tj. zakonodavca, sudova, te pravosudnih tijela. Odmjeravanje kazne i određivanje načina njezinog izvršenja te mogućnosti njezine zamjene između ostalog i radom za opće dobro na slobodi, koje danas obavlja sudac, podrazumijeva kriminalnopolitičko ocjenjivanje djela i počinitelja, a ne neku mehaničku primjenu zakonskih propisa odnosno skupa pravila koje zakon predviđa. Ocjenjivanje kaznene politike primjenom zakona na počinitelje kaznenih djela predstavlja ograničen

pristup cjelokupnom problemu pri čemu treba imati na umu da se cjelokupna društvena aktivnost u borbi protiv kriminaliteta ne iscrpljuje samo primjenom kaznenopravne represije odnosno da se od reagiranja na posljedice ta aktivnost nužno mora odvijati sve više na terenu uklanjanja stvarnih uzroka kriminogenog ponašanja.

Preventivne mjere koje su usmjerene na uklanjanje uzroka kriminaliteta postaju sve značajnije i njihova primjena je sve češća, a mogu biti općeg karaktera i mogu se sastojati u različitim društvenim akcijama upravljenim protiv svih oblika kriminaliteta te mogu biti i posebne mjere usmjerene na suzbijanje određenih oblika kriminaliteta. U mjere općeg karaktera u borbi protiv kriminaliteta spadaju na primjer: obvezno školovanje, organiziranje društvenog života, činjenje općeg odgojnog utjecaja putem sredstava javnog informiranja itd. Među posebne mjere u suzbijanju određenog oblika kriminaliteta spadaju na primjer: liječenje alkoholičara i drugih ovisnika, duševnih bolesnika do organiziranja zaštite građana, njihove imovine i slično, a za provođenje navedenih preventivnih mjera potrebno je znatno više uključiti mnoge institucije izvan pravosuđa.

Treba istaknuti kako je prigovor zakonodavcima o nedovoljnoj određenosti individualizacije odnosno osnove za relativno lako i jednoobrazno utvrđivanje nekih mjerljivih veličina odlučnih za izbor vrste i mjere kazne, djelomično opravdan. Procjenom mogućnosti društvene kontrole kriminaliteta primjenom manje represivnih kazni na počinitelje kaznenih djela, uočava se sve veće preusmjeravanje počinitelja kaznenih djela iz kaznenopravnog sustava, postupno ublažavanje kaznenih sankcija i razvijanje znanstvene i racionalnije politike kažnjavanja. Naglasak na preusmjeravanje slučajeva iz pravosudnog sustava u određenoj je mjeri posljedica borbe za ostvarivanje prava žrtava kroz postupak medijacije i restorativne pravde, u određenoj mjeri je posljedica nastojanja da se počinitelja resocijalizira odnosno da ga se što manje desocijalizira, a što bi s druge strane dovelo do uštede proračunskih sredstava potrebnih za pokretanje i vođenje brojnih kaznenih postupaka. No valja naglasiti da se zapostavljanjem načela individualizacije (koja posebno dolazi do izražaja tijekom kaznenog postupka) javlja niz pitanja oko pravičnosti postupanja s počiniteljima, imajući na umu činjenicu da ne postoje dva ista kaznena djela ni dva ista počinitelja.

4. Rad za opće dobro kao alternativa kazni zatvora

Zbog štetnog utjecaja kratkotrajnih kazni zatvora ukazuje se potreba uporabe instituta zamjene te kazne radom za opće dobro na slobodi koju je zakonodavac predvidio ističući taj institut prikladnim sredstvom kaznene politike, a koji će sud primijeniti kad ocijeni da se svrha kažnjavanja može postići i zamjenom kratkotrajne kazne zatvora radom za opće dobro na slobodi u smislu odredbe članka 55 KZ-a. Neka zakonodavstva imaju izričitu odredbu čija je svrha svesti kratkotrajne kazne samo na one

slučajeve kada je neizbježna. Tako njemački Kazneni zakon u § 47 karakterističnog naziva „kratka kazna zatvora samo u iznimnim slučajevima” određuje da sud smije izreći kaznu zatvora do šest mjeseci samo ako je ona nužna radi djelovanja na počinitelja ili radi obrane pravnog poretka, a ako taj uvjet nije ispunjen, mora izreći novčanu kaznu (slične su i odredbe § 37 austrijskog KZ-a i § 41 st. 1 švicarskog KZ-a) (Novoselec, 2007: 389).

Jedna od temeljnih postavki u oblikovanju materijalnog kaznenog prava podrazumijeva ograničenje kaznenopravne prinude kojem prethodi individualizacija kazne i drugih kaznenih sankcija glede konkretnog kaznenog djela i njegovog počinitelja. Cjelovitost kaznenopravne zaštite vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom odnosi se na osuvremenjivanje postojećeg kaznenog prava restrikcijom zahvata u slobodi i prava građana i u postupku izvršenja kaznenopravnih sankcija. Tako su u postupku oblikovanja materijalnog kaznenog prava i ograničenja kaznenopravne prinude pored ustavnog temelja o vladavini prava utjecali i uzori iz stranih zakonodavstava, kriminalnopolitički razlozi i kriminološke spoznaje (Horvatić, 1994: 31). Odredbom članka 40 KZ-a propisane su vrste kazni koje se mogu izreći počinitelju kaznenog djela. Kazne su novčana kazna, zatvor i dugotrajni zatvor (st. 1). Novčana kazna može se izreći kao glavna i kao sporedna kazna, dok se kazne zatvora i dugotrajnog zatvor mogu izreći samo kao glavne kazne (st. 2 i 3). Sud može izreći novčanu kaznu kao glavnu, kad zakon za određeno kazneno djelo propisuje kaznu zatvora do tri godine (st. 4). Odredbom stavka 5 propisano je da se za kaznena djela počinjena iz koristoljublja novčana kazna kao sporedna može izreći i kad nije propisana zakonom ili kad je zakonom propisano da će se počinitelj kazniti kaznom zatvora ili novčanom kaznom, a sud kao glavnu kaznu izrekne kaznu zatvora.

Rad za opće dobro je tipična alternativna kazna sustavno smještena između uvjetne osude i kazne zatvora, a odnosi se na oduzimanje dijela slobodnog vremena osuđeniku kako bi u korist zajednice obavio neplaćeni rad u trajanju određenom sudskom odlukom (Pavišić et al., 2007: 219–220). Ta se kazna izriče kao zamjena za kaznu zatvora ili novčanu kaznu kako je to propisano stavkom 6 članka 40 KZ-a (Garačić, 2013: 183–186). Sve su navedene kazne propisane s ciljem ostvarenja svrhe kažnjavanja u smislu odredbe članka 41 KZ-a. Dakle, svrha je kažnjavanja izraziti društvenu osudu zbog počinjenog kaznenog djela, jačati povjerenje građana u pravni poredak utemeljen na vladavini prava, utjecati na počinitelja i sve druge da ne čine kaznena djela kroz jačanje svijesti o pogibelnosti činjenja kaznenih djela i o pravednosti kažnjavanja te omogućiti počinitelju ponovno uključivanje u društvo kako bi postao njegov društveno koristan član (individualna ili specijalna prevencija) (Bavcon i Šelih, 1996: 38–39).

Odredbom članka 55 KZ-a propisano je da sud može izrečenu novčanu kaznu u iznosu do tristo šezdeset dnevnih iznosa ili kaznu zatvora u trajanju do jedne godine

zamijeniti radom za opće dobro. Kad izrekne kaznu zatvora u trajanju do šest mjeseci, sud će je zamijeniti radom za opće dobro, osim ako se time ne može ostvariti svrha kažnjavanja. Kada sud novčanu kaznu zamjenjuje radom za opće dobro, zamijenit će jedan dnevni iznos s četiri sata rada, a kad kaznu zatvora zamjenjuje radom za opće dobro, zamijenit će jedan dan zatvora s četiri sata rada. Sud može počinitelju uz rad za opće dobro odrediti jednu ili više posebnih obveza iz članka 62 KZ-a i/ili zaštitni nadzor iz članka 64 KZ-a čije trajanje ne može biti duže od vremena u kojem počinitelj mora izvršiti rad za opće dobro. Valja istaknuti da se rad za opće dobro može izvršiti samo uz pristanak osuđenika. Osuđenik će, nakon što nadležnom tijelu za probaciju da pristanak, rad za opće dobro izvršiti u roku koji to tijelo odredi, vodeći računa o njegovim mogućnostima s obzirom na njegove osobne prilike i zaposlenje. Taj rok ne može biti kraći od jednog mjeseca ni dulji od dvije godine računajući od izvršnosti presude. Sadržaj rada za opće dobro određuje nadležno tijelo za probaciju u dogovoru s osuđenikom vodeći računa o njegovim sposobnostima i stručnosti. Ako se osuđenik u roku od osam dana od primitka pravomoćne presude ne javi nadležnom tijelu za probaciju ili ne da pristanak, to tijelo će dostaviti nalog za izvršenje kazne zatvora nadležnom sucu izvršenja, a nalog za izvršenje novčane kazne prvostupanjskom sudu koji je donio presudu. Ako osuđenik svojom krivnjom u cijelosti ili djelomično ne izvrši rad za opće dobro u roku koje je odredilo nadležno tijelo, sud će donijeti odluku kojom određuje izvršenje izrečene kazne u cijelosti ili neizvršenom dijelu. Ako osuđenik ne izvrši rad za opće dobro bez svoje krivnje, nadležno tijelo za probaciju produžiti će rok za izvršenje rada za opće dobro. Ako osuđenik ne izvrši u potpunosti ili u većoj mjeri određene obveze ili ih teško ili uporno krši, ili ustrajno izbjegava provođenje zaštitnog nadzora iz članka 64 Kaznenog zakona, ili bez opravdanog razloga krši obvezu koja mu je određena sigurnosnom mjerom, sud će donijeti odluku kojom određuje izvršenje prvotno izrečene kazne. Ako se utvrdi da počinitelj obveze nije izvršio iz opravdanih razloga ili da je iz opravdanih razloga izbjegavao zaštitni nadzor, sud može obveze zamijeniti drugima, ili mu izreći zaštitni nadzor ako ga do tada nije imao, ili ga može osloboditi obveza, odnosno zaštitnog nadzora, ili mu može produžiti rok za izvršenje izrečenih obveza ili zaštitnog nadzora. Rad za opće dobro izvršava se bez naknade.

Upravo zbog takve česte pojave u sudskoj praksi došlo je do zahtjeva za promjenom u odredbama rada za opće dobro kao kazne koja se izvršava na slobodi. Tako je novelom iz 2012. godine propisano kako sud može počinitelju uz rad za opće dobro odrediti zaštitni nadzor u smislu odredbe članka 64 KZ-a. Naime, sud će izreći zaštitni nadzor počinitelju kad ocijeni da mu je potrebna pomoć, vođenje i nadzor probacijskog službenika kako ubuduće ne bi činio kaznena djela i kako bi se lakše uključio u društvo. Zaštitni nadzor se temelji na principu individualizacije odnosno izrade pojedinačnog programa postupanja prema osuđeniku počinitelju kaznenog

djela, a ured za probaciju pomaže u provedbi odnosno nadgleda njegovo provođenje. Sud će u pravilu uz rad za opće dobro odrediti i zaštitni nadzor ako je izrekao kaznu zatvora veću od šest mjeseci ili ako se radi o osuđeniku koji je mlađi od dvadeset i pet godina. Zaštitni nadzor se odlukom suda može ukinuti i prije isteka roka na koji je određen ako su prestale potrebe pomoći, vođenja i nadzora ili se, ako za time postoji potreba, može produljiti sve do Kaznenim zakonom predviđenog maksimalnog trajanja. Obveze koje mora izvršavati počinitelj za vrijeme zaštitnog nadzora odnose se na redovito javljanje nadležnom probacijskom službeniku, primanje posjeta probacijskog službenika u domu te mu davati sve potrebne informacije i dokumente. Nadalje, počinitelj je u obvezi tražiti suglasnost suca izvršenja za put u inozemstvo te obavijestiti probacijskog službenika o promjeni zaposlenja ili adrese, i to u roku od dva dana od te promjene te o putovanju u trajanju duljem od osam dana i danu povratka. Detaljan postupak izvršenja zaštitnog nadzora propisan je posebnim zakonom.

Valja istaknuti da se obilježje značajne izmjene Kaznenog zakona novelom iz 2015. godine odnosi na stavak 7 članka 55 i glasi: „Ako osuđenik svojom krivnjom u cijelosti ili djelomično ne izvrši rad za opće dobro u roku iz stavka 5 ovoga članka, sud će donijeti odluku kojom određuje izvršenje izrečene kazne u cijelosti ili neizvršenom dijelu. Ako osuđenik ne izvrši rad za opće dobro bez svoje krivnje, nadležno tijelo za probaciju produžiti će rok iz stavka 5 ovoga članka.”

Na kraju valja reći da prevladava uvjerenje kako su sve dosadašnje promjene našeg kaznenog zakonodavstva izraz dobro odmjerenih kriminalnopolitičkih namjera izvršne i zakonodavne vlasti u cilju otklanjanja ponavljanih i učestalih negativnih reakcija opće i stručne javnosti, u vezi sa „sudskom politikom kažnjavanja” (strogosti ili blagosti u izricanju konkretnih kaznenopravnih sankcija) te boljeg određivanja pojmova i odgovarajućih zakonskih sadržaja o svrsi kažnjavanja i njihovoj realizaciji u suvremenom društvu 21. stoljeća i u Republici Hrvatskoj. Isto tako prevladava uvjerenje da će sudbena vlast primjenjujući kazneno pravo imati na umu kriminalnopolitičke ciljeve zakonodavca i pozorno pratiti ocjene svojih presuda u javnosti. To ne znači da se zbog tih ocjena sudska praksa mora toliko pokolebati i promijeniti da zanemari ili ograniči svoju zakonski omogućenu kreativnost u primjeni apstraktne norme na svaki konkretni slučaj, već da, kako je nekoliko puta u ovoj raspravi upozoreno, dovede u suglasje propisanu retribuciju u svim njezinim varijantama (od najmanje do najveće mjere) s primjenom načela individualizacije kazne i ostalih kaznenopravnih sankcija u svakom konkretnom slučaju.

Stvaranjem „sudske politike kažnjavanja” nastale ocjenom rada sudova i rasprave o primijenjenim kaznama u sudskoj praksi valja upozoriti i na to da se pod djelovanjem sudbene vlasti može smatrati svaka pravomoćna presuda za sebe, u nekom konkretnom slučaju u kojem je primijenjen tada važeći zakon, a ne „politika kažnjavanja”. Bilo koji statistički podaci o broju presuda u određenom razdoblju ne

daju sliku kažnjavanju odnosno politiku kažnjavanja sudbene vlasti jer to može biti samo jedan po mnogobrojnih podataka potrebnih za analizu primjene odredaba kaznenog zakona prilikom kažnjavanja počinitelja kaznenih djela (Ferri, 1898: 75). Iako su zakonom propisane kazne za svako kazneno djelo, njihova će primjena ovisiti o nekim okolnostima koje se moraju ostvariti. Upravo će sudska praksa te okolnosti u zakonskom smislu oblikovati, s obzirom na to da zakon daje samo opću uputu i orijentaciju o njima.

5. Izricanje posebnih obveza počinitelju kaznenog djela

U cilju ostvarenja svrhe kažnjavanja počinitelju kaznenog djela sud može naložiti, uz osnovnu kaznenopravnu mjeru, i određene obveze koje je dužan u određenom roku izvršiti. Tako je odredbom članka 62 KZ-a propisano da će sud uz uvjetnu i djelomičnu uvjetnu osudu počinitelju naložiti da u određenom roku popravi štetu počinjenu kaznenim djelom, ili uplati određenu svotu novaca u korist javne ustanove, u humanitarne ili karitativne svrhe, odnosno u fond za naknadu štete žrtvama kaznenih djela, ako je to primjereno s obzirom na počinjeno djelo i ličnost počinitelja.

Pored navedenih obveza sud može počinitelju,¹ ako je to korisno za otklanjanje okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela, izreći sljedeće obveze:

3. nastavak obrazovanja ili osposobljavanje za određeno zanimanje koje odabere uz stručnu pomoć ureda za probaciju
4. zaposlenje koje odgovara njegovoj stručnoj spremi ili razini obrazovanja, osposobljenosti i stvarnim mogućnostima obavljanja radnih zadataka, koje mu savjetuje i omogućuje ured za probaciju
5. nadzirano raspolaganje prihodima u skladu s potrebama osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati i prema savjetima ureda za probaciju
6. liječenje ili nastavak liječenja koje je nužno radi otklanjanja zdravstvenih smetnji koje mogu poticajno djelovati za počinjenje novog kaznenog djela uz stručnu pomoć nadležnog tijela za probaciju
7. odvikavanje od ovisnosti o alkoholu, drogama ili druge vrste ovisnosti u zdravstvenoj ili drugoj specijaliziranoj ustanovi ili odvikavanje u terapijskoj zajednici uz stručnu pomoć nadležnog tijela za probaciju
8. zabranu posjećivanja određenih mjesta, objekata i događaja koji mogu biti prilika ili poticaj za počinjenje novog kaznenog djela

¹ Sud će primjenom načela individualizacije izreći počinitelju kaznenog djela jednu ili više obveza imajući u vidu ostvarenje svrhe kažnjavanja i u specijalnom i u generalnom smislu.

9. zabranu druženja s određenom osobom ili grupom osoba koje bi ga mogle navesti da počini kazneno djelo, zabranu zapošljavanja, podučavanja ili smještaja tih osoba
10. napuštanje doma na određenom razdoblju tijekom dana
11. zabranu nošenja, posjedovanja i povjeravanja na čuvanje drugoj osobi oružja i drugih predmeta koji bi ga mogli navesti na počinjenje kaznenog djela
12. ispunjavanje obveze uzdržavanja, uz stručnu pomoć nadležnog tijela za probaciju
13. redovito javljanje službi za probaciju, centru za socijalnu skrb, sudu, policijskoj upravi ili drugom nadležnom tijelu te
14. druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo.

Način izvršavanja navedenih posebnih obveza, a koje se izvršavaju uz stručnu pomoć nadležnog Ureda za probaciju, uređuju se posebnim zakonom² i na temelju tog zakona donesenim podzakonskim propisima.³

Sud može izreći posebne obveze kad ocijeni da je njihova primjena nužna za zaštitu zdravlja i sigurnosti osobe na čiju štetu je kazneno djelo počinjeno ili kad je to nužno za otklanjanje okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela s tim da se počinitelju ne smiju se ne smiju postavljati nerazumne i nemoguće obveze te obveze koje vrijeđaju njegovo dostojanstvo. Obveze koje se odnose na liječenje ili nastavak liječenja koje je nužno za otklanjanje zdravstvenih smetnji koje mogu djelovati poticajno na počinjenje novog kaznenog djela te odvikavanje od ovisnosti o alkoholu i drugim vrstama ovisnosti kao mogu se izreći samo uz pristanak počinitelja kaznenog djela. Sud može naknadno, a prije isteka vremena trajanja obveze, na prijedlog tijela nadležnog za njezino provođenje, povisiti minimum, odnosno sniziti maksimum vremena trajanja obveze, ukinuti je ili zamijeniti nekom drugom obvezom (Tomašević, 1994: 179).

Danas je općeprihvaćeno shvaćanje kako je kazneno pravo samo jedan segment ukupne politike djelovanja protiv kriminaliteta, s obzirom na to da se dio politike suzbijanja kriminaliteta programira i ostvaruje operativnim i preventivnim aktivnostima i izvan kaznenog prava koje predstavlja samo zakonski temelj za to djelovanje. Dakle, sve počinje propisivanjem nekog ponašanja kao kaznenog djela i dalje se odvija primjenom zakona o kaznenom postupku i drugih zakona i propisa pri čemu treba istaknuti važnost i učinkovitost preventivnog djelovanja koje mora imati težište u izvan-represivnoj sferi, utječući na one čimbenike koji omogućavaju ili stimuliraju kažnjivo ponašanje kroz mnogobrojne endogene i egzogene kriminogene faktore (Zipf, 1980:

² Zakon o probaciji (Narodne novine, br. 143/12)

³ Pravilnik o načinu obavljanja probacijskih poslova (Narodne novine, br. 29/13), Pravilnik o načinu provedbe inspekcijskog nadzora nad radom Ureda za probaciju (Narodne novine, br. 83/10, 143/12).

87; Gassin, 1994: 463; Schönke i Schröder, 2001: 732; Paese, 2002: 660; Horvatić, 2004: 601; Korać, 2010: 33).

6. Umjesto zaključka

Imajući na umu načelo vladavine prava koje se odnosi na ograničenje kaznenopravne prisile, ali i na učinkovitu zaštitu osobnih prava i društvenih vrijednosti zaštićenih ustavom RH i međunarodnim pravom, demokratska država reagira, između ostalog, i kvalitetnijim zakonodavstvom o kažnjivim radnjama i kaznenom progonu, odnosno kvalitetnijim djelovanjem kaznenog pravosuđa prema počiniteljima kaznenih djela. Problematika izvršavanja kaznenopravnih sankcija u kaznenom zakonodavstvu jedno je od ključnih i za pretpostaviti i najznačajnijih pitanja suvremene politike suzbijanja kažnjivih ponašanja i kaznenopravnog sustava uopće. Intervencijama u sustav izvršenja sankcija trebaju prethoditi odgovarajuće znanstvene analize, odnosno opsežna istraživanja odnosa sudskog izbora vrste i mjere kaznenopravne sankcije i načina njezinog izvršenja te kriminalnopolitička studija njihove opravdanosti.

Svim zakonskim i podzakonskim aktima kaznenog zakonodavstva ističe se odlučnost osiguranja potrebnih pravnih uvjeta za sankcioniranje kriminalnih radnji i njihovih počinitelja te definiranja svih oblika izvršenja kaznenopravnih sankcija utvrđivanjem odgovornosti i svrhovitog kažnjavanja na svim razinama. Uvođenjem promjena u izvršavanju kaznenopravnih sankcija ostvaruju se ciljevi sustavne politike redukcije i suzbijanja kriminaliteta kaznenim pravom kao kriminalnopolitičkim instrumentom zaštite temeljnih ustavnopravnih vrijednosti usuglašeni s najaktualnijim europskim i svjetskim standardima suprotstavljanja svim oblicima kažnjivih ponašanja. Svestrano ispitivanje svakog počinitelja kaznenog djela i primjena različitih načina izvršenja sankcija, što bi omogućilo potpunu individualizaciju i resocijalizaciju, i uz postojanje volje, provodi se uz teškoće, imajući u vidu organizacijske, kadrovske i materijalne uvjete u kojima se nalaze naša pravosudna tijela.

Na kraju valja reći da je cilj cjelokupne politike kažnjavanja preventivno i represivno djelovanje na počinitelje kaznenih djela, koje je neostvarivo bez kompromisa svih subjekata koji sudjeluju u njezinom kreiranju, tj. i zakonodavca i sudova. Preduvjet normalnog funkcioniranja mehanizma zaštite zajednički proklamiranih društvenih vrijednosti je približavanje tih dvaju kreatora kaznene politike.

Literatura

1. Bačić, Franjo i Pavlović, Šime. 2004. *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Organizator.
2. Bavcon, Ljubo i Šelih Alenka. 1996. *Kazensko pravo: Splošni del*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
3. Cvitanović, Leo. 1999. *Svrha kažnjavanja u suvremenom kaznenom pravu*. Zagreb: Hrvatsko udruženje za kaznene znanosti i praksu, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija.
4. Ferri, Enrico. 1898. *La justice penale*. Paris.
5. Garačić, Ana. 2013. *Novi kazneni zakon*. Zagreb: Organizator.
6. Gassin, Raymond. 1994. *Criminologie*. Pariz: Dalloz.
7. Grozdanić, Velinka. 2000. Kazne – nova rješenja u Kaznenom zakonu i njihova provedba u sudskoj praksi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 7 (2): 327–347.
8. Grozdanić, Velinka. 1994. Sistem sankcija u Nacrtu novog hrvatskog kaznenog zakonika. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1 (1): 49–62.
9. Horvatić, Željko. 1997. *Novo hrvatsko kazneno zakonodavstvo*. Zagreb: Organizator.
10. Horvatić, Željko. 1994. Temeljne postavke za oblikovanje hrvatskog materijalnog prava de lege ferenda. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1 (1): 11–37.
11. Horvatić, Željko. 2003. *Kazneno pravo: opći dio*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
12. Horvatić, Željko. 2004. *Kazneno pravo i druge kaznene znanosti. Odabrani radovi*. Zagreb: Pravni Fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
13. Korać, Hana. 2010. *Prevenција kriminaliteta*. Beograd: Megraf.
14. Novoselec, Petar. 2003. *Sudska praksa*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 10 (2): 965–972.
15. Novoselec, Petar. 2007. *Opći dio kaznenog prava*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
16. Mršić, Gordana. 2004. Propisane kazne u Kaznenom zakonu i njihov izbor u sudskoj praksi u Republici Hrvatskoj. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 11 (2): 903–921.
17. Pavišić, Berislav et al. 2007. *Komentar kaznenog zakona, III*. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Narodne novine.
18. Pavlović, Šime. 1989. Kazne lišenja slobode s posebnim osvrtom na kratkotrajne kazne i ostvarivanje principa individualizacije u njihovom izvršenju. *Penološke teme*, 1-2.
19. Pease, Kenneth. 2002. Crime Prevention. U: *The Oxford Handbook of Criminology*, ur. Maguire, Mike at al., Oxford: Clarendon Press.
20. Schönke, Adolf i Schröder, Horst. 2001. *Strafgesetzbuch: Kommentar, 26. Auflage*. München: Verlag C. H. Beck.
21. *Statistička izvješća*. 1998. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.
22. Tomašević, Goran. 1994. Reforma izvršnog kaznenog prava i sudski nadzor nad izvršenjem kazne zatvora – put prema zaštiti prava osuđenika. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1 (1): 179–190.
23. Zipf, Heinz. 1980. *Kriminalpolitik*. Heidelberg: Karlsruhe: Müller, Juristischer Verlag.

The substitution of imprisonment with community service

Abstract

Community service (Article 55 of the Criminal Code) is one of the types of penalties to be imposed as an alternative to imprisonment or a fine. Modern criminal law, pointing to the negative effects of short-term prison sentences, to limit their use by prescribing alternative solutions, of which just community service as a way of fulfilling a moral debt to society perpetrators. In fact, this is the sanction convict possible not to leave their communities, does not remain without job and voluntarily accept the obligation to free time do the court decision established a work obligation and provide a useful contribution to society. This article describes the legal requirements for the imposition of fines, the rights and obligations, and the consequences that arise in case of failure of community service fault convicts. Pointed out the possibility of determination of protective supervision with community service, when the Court finds that the convicted person needs help, and that is based on individual treatment program prepared by the body responsible for probation, as the perpetrator in the future would not have done criminal acts and thus easier involved in society as its useful member.

Keywords: imprisonment, community service, the probation, probation service, probation officer.